

ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

На сучасному етапі питання формування особистості студента не менш важливе, ніж підготовка конкурентоспроможного фахівця. У виховному процесі в сільськогосподарських вищих навчальних закладах естетичне виховання, головним аспектом якого є формування естетичної культури особистості студента, відіграє дуже вагомую роль. У статті автор акцентує увагу на особливостях естетичного виховання в сільськогосподарських вищих навчальних закладах.

Ключові слова: аграрна освіта, гуманізація та гуманітаризація освіти, естетичне виховання, новітні технології, особистість, ринкова економіка, сучасний агропромисловий комплекс.

Питання гуманізації та гуманітаризації освіти є пріоритетними положеннями Національної доктрини розвитку освіти, Болонського процесу, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту». Реалізація цих положень повинна забезпечити перехід до нової гуманістично-інноваційної освітньої системи в XXI столітті. У цій якісно новій системі першорядні завдання стоять і перед аграрною освітою. В аграрному секторі відбуваються глибокі перетворювальні процеси. Сучасне українське село потребує ерудованого фахівця-господаря з високим рівнем естетичної культури. Реалії сьогодення свідчать про те, що через брак культури фахівці-аграрії програють на ринку праці.

Сучасна аграрна освіта має вирішувати два важливих питання: підготувати справжнього фахівця для аграрного сектору відповідно до потреб суспільства, зорієнтованого на ринкову економіку, та сформувати особистість, яка спроможна відродити найкращі традиції українського села. Сучасному агропромислому комплексу потрібний високоосвічений та конкурентоспроможний фахівець, який є здатним ефективно впроваджувати новітні технології в сільськогосподарське виробництво, бути справжнім господарем на рідній землі. Питання формування особистості, яка усвідомлює значущість і важливість сільськогосподарської праці для суспільства й довкілля, не менш важливе. У виховному процесі в сільськогосподарських вищих навчальних закладах естетичне виховання, головним аспектом якого є формування естетичної культури особистості студента, відіграє дуже важливу роль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що поняття естетична культура розглядається багатьма вченими (Т. Апресян, О. Буров, С. Гінтер, І. Зязюн, М. Каган, А. Комарова, Г. Лабковська, В. Липський, В. Малахов, Н. Миропольська, М. Овсянников, Л. Печко, С. Раппопорт та інші), які підкреслюють, що її формування пов'язане

з розвитком естетичних творчих здібностей особистості. Естетична культура виявляється в будь-якому вчинку особистості, в її ставленні до довкілля, до суспільного життя, до праці. Естетичне виховання особистості — одна з нагальних проблем сучасної освіти. У сучасній педагогіці існує багато визначень поняття «естетичне виховання». Ми вважаємо, варто зупинитися на декількох з них. У праці В. Шацької «Загальні питання естетичного виховання в школі «естетичне виховання визначене як виховання здібності цілеспрямовано розуміти й оцінювати красу в навколишній дійсності — у природі, суспільному житті, праці, в явищах мистецтва [5]. М. Киященко та М. Лайзеров вважають, що «естетичне виховання — це цілеспрямована система активного формування людини, здатної сприймати й оцінювати прекрасне, досконале, гармонійне в житті та мистецтві, здатної жити і творити за законами краси» [3, с. 15]. При цьому вчені наголошують, що естетичне виховання формує естетичне ставлення до навколишнього середовища і до власної реакції на навколишнє середовище, а потім переростає у формування ставлення до світу.

Аналіз наукових досліджень з проблеми естетичного виховання дає змогу зробити висновок про необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість. Це забезпечить досягнення кінцевої цілі естетичного виховання — формування у особистості духовно-моральних якостей, естетичних творчих здібностей, які спрямовані на соціально активне перетворення світу [5, с. 36]. Естетичне виховання впливає на особистість усіма естетичними явищами і предметами навколишнього світу та формує свідомість людини, її почуття, моральні якості, активізує творчі здібності й можливості.

Отже, під естетичним вихованням будемо розуміти формування цілісної і гармонійної, всебічно розвинутої та впевненої в собі особистості з високою естетичною культурою, яка здатна діяти продуктивно і цілеспрямовано, творчо застосовувати набутий досвід та отримані знання з повним використанням власного потенціалу.

Для досягнення цілі естетичного виховання потрібно вирішити три основні завдання:

- створення основи елементарних естетичних знань, без яких не може виникнути зацікавленість в естетичних предметах та явищах;
- формування та розвинення здібностей естетичного сприйняття особистості, щоб надати їй можливість оцінювати естетично значущі предмети та явища, насолоджуватися ними;
- виховувати та розвивати якості, потреби та здібності особистості, які перетворюють індивіда на активного творця естетичних цінностей, дають йому змогу не тільки насолоджуватися красою світу, але й перетворювати його за «законами краси» [9, с. 61].

Отже, ми дійшли висновку, що естетичне виховання — це процес цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість; формування у особистості естетичного ставлення до світу, здібності сприймати, відчувати, розуміти, оцінювати прекрасне у всіх його проявах; розвинення естетичних смаків та ідеалів, потреби і здібностей до створення прекрасного.

Актуальність, теоретична й практична значущість проблеми, необхідність розв'язання наявних суперечностей та наголошення на особливостях процесу формування естетичної культури студентів сільськогосподарських ВНЗ визначили *мету статті*.

Глобалізація як провідна ознака сучасності та соціокультурні процеси в Україні зумовлюють потребу переосмислення концептуальних засад естетичного виховання студентів. Естетичне ставлення молоді до світу формується переважно під впливом стихійних факторів соціального оточення, зокрема засобів масової інформації, особливо телебачення. Дисципліни естетичного циклу посідають занадто скромне місце у вищих навчальних закладах. Тому вища освіта у відриві від усієї системи позааудиторної та виховної роботи об'єктивно не може гнучко реагувати на соціокультурні умови і потреби. Сучасні вищі навчальні заклади мають стати осередками виховання справжньої духовності, плекання творчої особистості, виховання людини, що характеризується високою емоційно-естетичною культурою [7].

Студентська молодь, яка має бути інтелектуальною і морально-естетичною елітою суспільства, особливо потребує уваги до рівня розвитку естетичної культури, естетичної вихованості. На сучасному етапі розвитку суспільства змінюється парадигма естетичного виховання та виходить за межі предметів естетичного циклу, розглядаються нові явища естетичного виховання: краса як категорія економіки є засобом технічного прогресу, використовується для збереження природного та культурного середовища, а повсякдення насичується естетичними атрибутами. Усі сфери життєдіяльності людини містять елементи естетичної творчої діяльності, що є результатом естетичного розвитку особистості.

У вихованні естетичної культури студентів, а тим більше студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів, є свої особливості. Студентський колектив взагалі — це група дуже різної за загальним культурним рівнем, досвідом, характером, звичками молоді. Там є і мешканці віддалених сіл, і виключно міські жителі. Різницю в отриманому естетичному вихованні не можна не враховувати. На нього вплинули і шкільні колективи, в яких здійснювалося навчання майбутніх студентів, і родинне середовище, де пройшли їхні дитячі роки. Сільська молодь, яка здебільшого становить студентський контингент сільськогосподарського вищого навчального закладу, потребує особливої уваги у виховній позааудиторній роботі.

Ми звернемо увагу на рівень та особливості естетичного виховання студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів. Аналіз вітчизняної педагогічної спадщини (праці О. Бутова, М. Грушевського, М. Драгоманова, О. Духновича, Є. Квятковського, М. Кияшенка, М. Лейзера, Т. Лубенця, А. Макаренка, І. Огієнка, М. Пирогова, С. Русової, Г. Сковороди, В. Сухомлинського та інших) засвідчив зростання інтересу педагогів до проблем естетичного виховання студентів ВНЗ, що відкриває перспективи для теоретичного осмислення напрямів формування естетичної культури у нових соціокультурних умовах. Серед науковців, які займаються проблемою навчально-виховної діяльності у сільськогосподарських вищих навчальних закладах, варто виділити напрацювання С. Амеліної, С. Білана, В. Бондаренко, Л. Герасимова, О. Вошецької, А. Галєєвої, М. Левочки, В. Лозовецької, Н. Неруха, О. Теплої.

Педагогам вищих навчальних закладів слід з'ясувати, який ці всі фактори мали вплив на розвиток кожного студента, який слід залишили у свідомості, як виявляються у його поведінці. Неможливо виходити із припущення, що основа естетичної культури студента вже сформована, і продовжувати виховну роботу, спираючись на це припущення. Індивідуальний підхід у процесі естетичного виховання та корективний курс на початковому етапі — це, на наш погляд, запорука успіху.

В означеному аспекті суттєвий інтерес викликають праці, присвячені вивченню особистісної зорієнтованості процесу виховання: І. Беха, А. Бойко, О. Дубасенюк, С. Золотухіної, І. Зязюна, Н. Кічук, В. Лозової, А. Мудрика, Н. Нічкало, Е. Носенко, В. Семиченко, Т. Суценко, Н. Тарасевич, Н. Щуркової та інших. На думку дослідників, одним з найефективніших факторів формування культурної особистості є узгодження її потреб та інтересів з потребами суспільства.

Вивчення результатів теоретичних досліджень учених та порівняння з практичним досвідом організації педагогічного процесу в аграрних ВНЗ виявляє такі суперечності між:

- суспільною потребою у фахівцях аграрного сектору з високим рівнем культури й відсутністю методологічної та методичної бази для забезпечення цієї потреби;
- гуманізацією освіти та авторитарним стилем спілкування викладачів аграрних вищих навчальних закладів зі студентами, що не передбачає рівноправного професійного діалогу;
- пошуком шляхів інтенсифікації навчально-виховного процесу й традиційними методами і формами навчання і виховання, що затримує розвиток естетичної культури майбутніх спеціалістів-аграріїв;
- визнанням необхідності особистісно зорієнтованого підходу до організації педагогічного процесу у ВНЗ та переважанням загальних методів у навчальній та позааудиторній роботі.

Вивчення теоретичних праць вчених та практичного досвіду виховного процесу у сільськогосподарських ВНЗ дало змогу сформулювати **проблему** дослідження, яка полягає у необхідності розроблення концепції формування естетичної культури у майбутніх фахівців-аграріїв та технології її реалізації у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Поза увагою вчених та дослідників залишаються питання, які виникають у процесі естетичного виховання студентів сільськогосподарських вищих навчальних закладів, що призводить до певних суперечностей у змісті навчально-виховного процесу сільськогосподарського ВНЗ. Таким чином, подолання цих суперечностей вимагає перегляду організаційно-педагогічних засад підготовки та виховання студентів вищих аграрних навчальних закладів.

Сільськогосподарський ВНЗ на практиці часто забезпечує однобічну професійну підготовку студентів. Мета всебічного гармонійного розвитку особистості реалізується далеко не повністю. Знайти шляхи подолання цієї суперечності — одне з найважливіших завдань практичної і теоретичної педагогіки вищої школи.

Аналіз практичної виховної роботи у сільськогосподарських ВНЗ України показав, що вона не має системного характеру. Позааудиторна виховна робота недостатньо пов'язана з навчальним процесом і складається переважно з разових заходів. Сільськогосподарські ВНЗ лише епізодично контактують із соціальними інститутами. Активність студентського самоврядування, як правило, дуже низька, організаційно-педагогічне забезпечення не є достатнім.

Теорія і практика виховання у вищих аграрних навчальних закладах досліджувалася в наукових роботах Р. Балан, Л. Барановської, С. Заскалети, Д. Іщенко, П. Лузана.

Як засвідчив аналіз літературних джерел, проблема естетичного виховання студентів у сільськогосподарських ВНЗ не була предметом спеціального педагогічного дослідження. До цього часу не здійснено цілісного вивчення організаційно-педагогічних умов естетичного виховання студентів, а також шляхів забезпечення їхньої ефективності у сільськогосподарських ВНЗ.

Метою дослідження є виявлення та теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічних умов естетичного виховання студентів сільськогосподарських ВНЗ та експериментальна перевірка методики їх реалізації.

Відповідно до цієї мети визначено такі завдання:

- проаналізувати історію становлення естетичного виховання студентів сільськогосподарських ВНЗ України;
- виявити специфіку організації естетичного виховання студентів сільськогосподарських ВНЗ України та особливості естетичного виховання у сучасних умовах;

- визначити та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови естетичного виховання студентів сільськогосподарських ВНЗ;
- підготувати методичні рекомендації щодо організації естетичного виховання студентів сільськогосподарських ВНЗ.

Процес формування естетичної культури студентської молоді обмежений рамками періоду навчання. Саме за ці роки студент повинен поряд із професійними знаннями досягти такого рівня естетичної культури, що визначить усі його вчинки і дії в подальшому житті.

Естетичне виховання студентів сільськогосподарських ВНЗ полягає в максимальному зміцненні й розвитку естетичних основ, закладених в родині, школі, і в усуненні хибних поглядів, що не відповідають високим вимогам естетичної культури. Сучасне українське село потребує ерудованого господаря-професіонала з високим рівнем культури, зокрема естетичної. Такий фахівець здатний бути конкурентоспроможним на сучасному ринку праці, успішно вирішувати будь-які професійні проблеми. Але реалії сьогодення свідчать про те, що фахівцям аграрного сектору бракує естетичної культури, і тому вони програють на ринку праці.

Освіта в сучасному світі має багато облич, і одним із них є можливість входження людини у світ культури, культурна соціалізація особистості. «А культура, — стверджує Т. Шатунова, — наскільки б суперечливою не була, усе одно завжди замішана на естетиці. Через це сфера і процес виховання завжди припускають деяку присутність естетичного початку: безкорислива насолода від зіткнення з відкриттями істини, наявність довершених, відточених форм викладання, що межують з мистецтвом, зустріч з красою розумної думки» [8, с. 297]. Проблема естетизації освітнього середовища сьогодні є актуальною. Також існують механізми «практичної естетики» — це оформлення будівель, аудиторій та інших приміщень навчального закладу, зовнішній вигляд викладачів і студентів, норми етикету, що охоплюють естетичний аспект.

Об'єктивним фактором і водночас особливістю формування естетичних почуттів у студентської молоді є життєві цілі, якими вони керуються, здобуваючи знання. Важливим джерелом естетичного досвіду студентів сільськогосподарських ВНЗ є сама природа, в оточенні якої вони зростали. Важко переоцінити вплив природи на формування майбутнього спеціаліста сільськогосподарства. Для майбутніх фахівців сільськогосподарського виробництва природа — не лише джерело естетичних переживань, а й водночас сфера повсякденної трудової діяльності. Пізнаючи її закони, майбутні агрономи, лісоводи, механізатори вчать діяти відповідно до цих законів, підвищують продуктивність сільськогосподарських культур, видозмінюють нашу землю відповідно до потреб нашого суспільства.

Таким чином, природа виступає як могутній засіб естетичного виховання студентів сільськогосподарського ВНЗ. Тому формування любові до природи, пізнання її законів — одне з важливих завдань процесу естетичного виховання студентів сільськогосподарських ВНЗ.

Слід мати на увазі, що навіть в однаково естетично розвинених людей почуття прекрасного виявляється по-різному за різних умов. Агроном ніколи не замилується блакитними волошками, якщо побачить їх на золотавих ланах, або сучасної форми трактором, комбайном, якщо робота цих машин неякісна. І навпаки, із захопленням, з глибокою емоційною насолодою сприйме поле, раціонально сплановане, чисте від бур'янів, з високою культурою обробітку. Тому й процес формування почуттів охоплює, так би мовити, утилітарні компоненти, які випливають з характеру обраної професії, життєвого досвіду і перспективних цілей.

Майбутнього спеціаліста, як нікого іншого, стосується висловлена А. С. Макаренком думка, що естетичне почуття — це почуття якості. Сьогоднішній і майбутній спеціаліст сільського господарства розвиває, збагачує свої почуття за тої неодмінної умови, коли працю свою й інших розглядає через призму якості, виявляє вимогливість до неї, уміє критично ставитися до свого власного досвіду, цінувати досвід інших. Такі якості, однак, не виникають самі по собі, вони є результатом цілеспрямованої ідейно-виховної роботи педагогічного колективу ВНЗ.

Література

1. Галеєва А. П. Організаційно-педагогічні умови виховної діяльності у вищому аграрному навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / А. П. Галеєва. — Дрогобич, 2009. — 19 с.
2. Гинтер С. М. К вопросу о сущности эстетического воспитания и формировании эстетического отношения к миру / С. М. Гинтер // Известия Алтайского государственного университета. — 2012. — № 2-1 (74). — С. 234-236.
3. Киященко Н. И. Пути и средства эстетического воспитания / Киященко Н. И., Лайзеров Н. Л., Абросимов Б. Н. — М., 1989. — 286 с.
4. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах: за станом на червень 2008 р. : офіц. вид. — К. : Мін-во освіти і науки України (МОН), 2008.
5. Общие вопросы эстетического воспитания в школе / [под ред. действ. чл. АПН РСФСР В. Н. Шацкой]. — М., 1955.
6. Тепла О. М. Формування гуманістичних цінностей у студентів аграрних вищих навчальних закладів у позааудиторній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / О. М. Тепла. — Київ, 2008. — 25 с.
7. Цой І. М. Особливості естетичного розвитку студентської молоді в умовах вищої школи / І. М. Цой // Освіта на Луганщині. — 2008. — № 1 (28). — С. 68-72.

8. Шатунова Т. М. Социальный смысл онтологии эстетического : дис. ... д-ра филол. наук — Казань, 2008. — С. 297-307.
9. Эстетическая культура и эстетическое воспитание : книга для учителя / [сост. Г. С. Лабковская]. — М., 1983.

На современном этапе вопрос формирования личности студента не менее важен, чем подготовка конкурентоспособного специалиста. В воспитательном процессе сельскохозяйственных высших учебных заведений эстетическое воспитание, главным аспектом которого является формирование эстетической культуры личности студента, играет очень важную роль. В статье автор акцентирует внимание на особенностях эстетического воспитания в сельскохозяйственных высших учебных заведениях.

Ключевые слова: аграрное образование, гуманизация и гуманитаризация образования, эстетическое воспитание, новейшие технологии, личность, рыночная экономика, современный агропромышленный комплекс.

O. L. Ignatieva

Specific Features of Aesthetic Education in Agricultural Higher Educational Establishments

Sumy National Agrarian University (160 Kirova Str., Sumy, Ukraine)

Nowadays the problem of a student personality formation is no less important than training a competitive specialist. Modern agrarian education must settle two important questions: to train the true specialist for the agrarian sector in conformity with the needs of society directed towards the market economy, and to bring up a personality that is able to revive the best traditions of Ukrainian village. Highly educated and competitive specialists capable to apply the newest technologies in agricultural industry are of great demand nowadays. The issue of formation of a personality who is conscious of the importance of agricultural works for society and environment is of great importance. In the education process of agricultural higher educational establishments the aesthetic education is the main aspect in the formation of aesthetic culture of a student personality. In the article the author attracts the readers' attention to some specific features of aesthetic education in agricultural higher educational establishments.

Keywords: agrarian education; humanization and humanitarization of education; aesthetic education; latest technologies; personality; market economy; modern agro-industrial complex.

References

1. Halieieva, A. P. (2009). *Orhanizatsiino-pedahohichni umovy vykhovnoi diialnosti u vyshchomu ahrarnomu navchalnomu zakladi* [Organizational and Pedagogical Conditions of Educational Work in Agricultural Higher Educational Establishments] (*Dissertation Abstract*, Drohobych).
2. Ginter, S.M. (2012). K voprosu o sushchnosti esteticheskogo vospitaniia i formirovaniu esteticheskogo otnosheniia k miru [To the Question about Essence of Aesthetic Education and Formation of Aesthetic Attitude to the World]. *Izvestiia Altaiskogo gosudarstvennogo universiteta*, 2-1 (74), 234-236.
3. Kiiashchenko, N.I., Laizerov, N.L., & Abrosimov, B.N. (1989). *Puti i sredstva esteticheskogo vospitaniia* [Ways and Means of Aesthetic Education]. Moscow.
4. *Konceptsiia khudozhno-estetichnogo vykhovannia uchniv u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh* [Conception of Artistic and Aesthetic Education of Students of Comprehensive Schools]. (2008). Kyiv: Ministry of Education of Ukraine.

5. Shatskaia, V.N. (Ed.). (1955). *Obshchie voprosy esteticheskogo vospitaniia v shkole* [General Question of Aesthetic Education at School]. Moscow.
6. Tepla, O.M. (2008). *Formuvannia humanistychnykh tsinnostei u studentiv ahrarykh vyshchykh navchalnykh zakladiv u pozaauditornii diialnosti* [Formation of Humanistic Values of Students of Agricultural Higher Educational Establishments in Extracurricular Activity] (Doctoral dissertation, Kyiv).
7. Tsoi, I.M. (2008). *Osoblivosti estetychnoho rozvytku studentskoi molodi v umovakh vyshchoi shkoly* [Peculiarities of Aesthetic Development of Student Youth in the Conditions of Higher School]. *Osvita na Luhanshchyni*, 1 (28), 68-72.
8. Shatunova, T.M. (2008). *Sotsialnyi smysl ontologii esteticheskogo* [Social Meaning of Ontology of Aesthetic] (Doctoral dissertation, Kazan).
9. Labkovskaia, G.S. (Ed.). (1983). *Esteticheskaia kultura i esteticheskoe vospitanie* [Aesthetic Culture and Aesthetic Education]. Moscow.